

Informationsblatt des Pannonischen Institutes

A-7536 Güttenbach - Pinkovac, Kirchenplatz 2 - Tel. 0664/73576398

E-mail: pain@aon.at, Internet: <http://www.paninstitut.com>

PAIN - 33

**"Kroatische Diaspora im Burgenland" -
Präsentation in der KUGA, 1.3.2026**

**Publikacija Roberta Hajszana Panonskog
predstavljena u KUGI u Velikom Borištofu**

**Moderatorica
Gerlinda Stern Pauer**

**Buchautor Robert
Hajszan Panonski**

"Kroatische Diaspora im Burgenland" - Präsentation in der KUGA, 1.3.2026

Publikacija Roberta Hajszana Panonskog predstavljena u KUGI u Velikom Borištofu

Na pitanja moderatorice Gerlinde Stern Pauer odgovarao je autor sljedeće:

1. a) S jedne strane sam kanio ovom publikacijom pokazati, da hrvatski bigunci u 16. st. i nadalje a priori nisu nedostatak ili gor kvar za svoju novu okolicu, obrnuto oni su u prvom redu dobitak, a to ne samo za svoju narodnost, nego i za većinski narod.

b) S druge strane sam pokušio gradišćansko-hrvatske pisce i sastavljače publikacijom tokom vremena u novoj domovini podijeliti u pismenost i književnost. Od Klimpuškog misala do Jožefa Ficka je po meni pismenost, Gašpar Glavanić je na putu prema književnosti, a s Matom Meršićem Miloradićem počinje prava literatura gradišćanskih Hrvatov. Prof. Katičić veli da je Miloradić pripadnik "Hrvatske moderne".

2. Knjiga na njemčkom jeziku je story.one verzija, što/ča znači da je autor ograničen na 13 poglavlje s tim da svako poglavlje ima tri stranice.

Dvojezična hrvatska-njemačka verzija je opširnija, a ima i dosta slik. Što se tiče jezika mislim, da je pametno formulirati i pisati na standardnom jeziku, a govoriti moremo

naravno na gradišćansko-hrvatskom.

3. Što se tiče profesora Breua najveća razlika izmed njegove disertacije i moje publikacije je činjenica da zaslužni povjesničar nije imao prve URBARE za gospoščine Novi Grad, Rohunac/Solunak i Kisege u 16. st. na raspolaganju. Stoprv historičar Milan Kruhek je za Stinjanke organizirao prve urbare 16. stoljeća, što je mene motiviralo da sam i ja priskrbio u budimpeštanskom arhivu "Magyar Országos Levéltár" urbare za gore spomenute gospoščine. Za svako selo i naselje imam barem

Ferenc Batthyány

prve dva urbare (npr. za Novi Grad 1576. i 1588. ljeta). U gosposćini Rohunac/Solunak se more na temelju urbara dokazati da su hrvatski kolonisti došli poslije 1540. ljeta, jer se Hrvati po prvu put spominju 1548., a za Kiseg - kamo su i Veliki Borištof i Frakanava pripadali - se more reći da se hrvatski kolonisti po prvi put spominju 1569. ljeta, jer u urbaru 1554. još nima hrvatskih obiteljskih imen. Zanimljivo je da se borištofski Hrvati spominju i u keresturskoj kon-skripciji vinogradarov 1557. ljeta, doduše se ta obiteljska imena ne poklapaju s urbarom 1569 ljeta, a razlika je sam 12 ljet.

4. Što se tiče "Novogradskoga glagoljskoga fragmenta brevijara" sahranjen/čuvan je u biblioteki franjevačkoga samostana u Novom Gradu, a vjerovatno je iz 14. st. On zapravo nima veze s "Klimpuškim misalom". Kanio sam samo pokazati da je cijeli brevijar na glagoljici, a u "Klimpuškom misalu" je samo jedna rečenica na glagoljici. Triba još spomenuti da je fragment slučajno dospio u Novi Grad (zapravo je u njemu bila zamotana neka knjiga), da ga je prof. Hamm 1963. pronašao, a prof. Birkfellner ga analizirao 1964. - Ako je već rič o franjevačkoj biblioteki morali bi naglasiti da se onde nalazi UNIKAT, naime, botanička knjiga "Stirpium nomenclator panonicus" Carolusa Clusiusa što ga je tiskao putujući tiskar Ivan Manlius 1583.

5. "Postilla" 1568. ljeta je publikacija ka sadrži nediljna evandjelja s prodikami poznatoga württemberškoga teologa Johannes Brenza i obuhvaća crikveno ljeto od prve adventske nedilje do Vazam/Uskrsa. Nakon evandjelja obično slijedu dvi prodike, katkad s naznačenim ljetom u koj su održane. Jezik Postille je zapravo čakavski s ikavsko-ekavskim

Hvala samomu Bogu

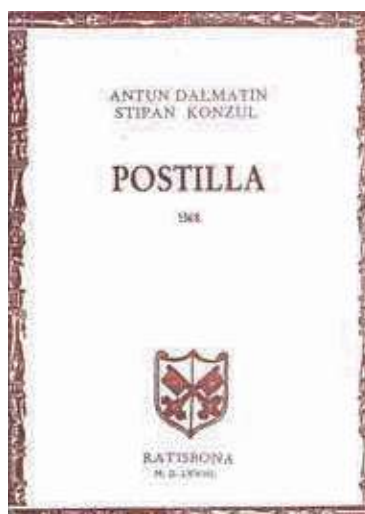

"Klimpuški misal" 1564

refleksom staroslavenskog jata (e). Leksički su u njoj isprepleteni čakavski, štokavski i kajkavski elementi s crkvenoslavenskim značajkama. Citirano po Alojzu Jembrihu, ki se je intenzivno bavio tom tematikom u knjigi.

(*Postilla - Dodatak pretisku, Alojz Jembrih: Rječ priređivača i izdavača, str. 40./41.*)

6. Putujući tiskar Ivan Manlius (rođen prije 1562. – 1604. ili 1605.) bio je jedan od najistaknutijih hrvats-

kih migrantov zapadne Ugarske krajem 16. stoljeća. Djelovao je u Novom Gradu, gdje ga je Baltazar Batthyány primio i pružio mu utočište, kao i u Eberavi (Eberau). U Novom je Gradu – vjerojatno na glasovitom okruglom stolu na dvorcu – upoznao botaničara Carolusa Clusiusa, čiju je knjigu o biljkama „*Stirpium nomenclator panonicus*“ Manlius tiskao 1583. ljeta. Ova iznimna studija ima posebno značenje i za gradišćanske Hrvate, jer je botaničar nekim kiticam dodao i hrvatske nazive. Uspio sam dešifrirati tri: kačji jezik (trputac – bokvica), dragoljub (dragoljub – potočarka) i gavez (crni gavez). To su ujedno i prve tiskane gradišćanskohrvatske riči u jednom latinskom djelu!

Što se tiče njegova djelovanja u Eberavi, valja spomenuti da je onde 1587. godine tiskao prve novine zapadne Ugarske pod naslovom „*Neue Zeitung aus Ungarn*“ („Nove novine iz Ugarske“). Osim toga su u Eberavi nastala i druga tiskana djela, ka je povjesničar Karl Semmelweis sažeo u svoji istraživanji. Konačno triba istaknuti i boravak Ivana Manliusa u Keresturu (Deutschkreutz), gde je nakon njegove smrti njegova udovica ustupila tiskarsku radionicu (oficinu) tiskaru Emriku/Emmerichu Farkasu, ki je tiskao svoje pjesmarice „*Duševne pjesme*“ / „*Geistliche Lieder*“ (1609. i 1611.) na gradišćanskohrvatskom jeziku.

7. Kaušić i Vezdin

Isusovački svećenik **Filip Kaušić** (1618.-1673.) rođen je 1618. godine u Celindofu (Zillingtal) u sjevernom Gradišću, a preminuo je 1673. u Bratislavi. On je najpoznatiji sin svog rodnog mjesta, jer mu je uspjela izvanredna karijera. Kaušić je osnovao Katoličko-filozofski fakultet (*Alma Mater Croatica* / Nikola Benčić/) u Zagrebu i postao prvi rek-

Filip Kaušić, 1618.-1673.

tor ovog sveučilišta u glavnom gradu Hrvatske. No, popravio me je Alojz Jembrih, ki tvrdi da Kaušić nije osnovao Katoličko-filozofski fakultet ter da je bio samo rektor isusovačkoga kolegija, a ne Sveučilišta u Zagrebu.

(Herbert Gassner napisao je o tomu dva priloge za *Panonski ljetopis* 2017., str. 187. i 2018., str. 77.)

Prava senzacija je djelovanje moravskoga/marhfeldskoga Hrvata Filipa Vezdina, rođen u Cimofu (Hof

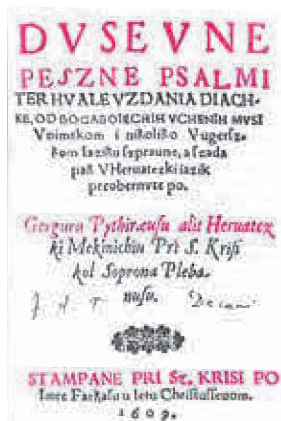
Filip Vezdin, 1748.-1806.

am Laithagebirge) 1748. ljeta. Kao misionar i generalni vikar djelovao je od 1776. do 1789. u Malabaru u Indiji. Nakon povratka u Europu nastanio se u karmelićanskom samostanu u Beču, gdje je živio od 1798. do 1800. Kao knjižničar u Padovi nastavio je proučavati jezik sanskrita i napisao prvu sanskrit-gramatiku u Europi što znači izvan Indije. Bio je član akademija znanosti u Napulju i Vilniusu. Po dolasku u Rim namjeravao je tiskati svoja najnovija djela, ali ga je u samostanu Maria della Scala 7. aprila 1806. zatekla smrt.

8. Što se tiče Mekinićevih pjesmaric citirao sam Jembriha, ki veli da triba istaknuti da je Mekinić u svoji pjesmarica jur 1609. i 1611. ljeta hasnovao grad.-hrv. jezično blago (Wortschatz), kako je objavljeno u dijalektološkom rječniku 1987. I Jembrih zaključuje da to zapravo svjedoči da je Mekinić gradio književni jezik prije svega na narodnoj osnovici ondašnjega govora Hrvatov u dijaspori.

9. Zasluga prisičkoga farnika Ficka je bila činjenica da je pisao na seoskom govoru/idiomu što su štitelji vjerovatno dobro razumili, iako je katkad hasnovao i slovenske natuknice, izraze i riči. No, kritizirao ga je u prvom redu vorištanski farnik Gašpar Glavanić, ki je među ostaloga tvrdio da Ficko nima pojma o gramatici (citirano po Martinu Meršiću ml.). Glavanić je već u svoje vrime predlagao da bi se grad. Hrvati tribali približiti jeziku stare domovine.

10. Vršnjaki i učenici Ignaca Horvata: Na svaki način triba spomenuti vašega političara dr. Lovre Karalla, ki nije samo služio Hrvatom u Gradišću, nego kao gradišćanski poglavar i većinskomu narodu. Patera Augustina Blazovića, ki je kot učenik

Ignaca Horvata, zapravo dostignuo (da ne velim natkrilio) svojega majstora - i po opsegu publiciranja i po estetskoj vridnosti pisanja.

A završit ću s nogometašem i trenerom Ivicom Vastićem, ki je zapravo kot zadnji istaknuti/ugledni bigunac došao s familijom za vrime Domovinskoga boja u Austriju, da bi na koncu svoje karijere stigao i u Matrštof, gde je fungirao kot trener.

Lorenc Karall,
poglavar Gradišća

Za muzički okvir brinuo se zbor "CHORI UNITI" pod peljanjem dir. Štefana Zvonarića, a dijalog "Razgovor u nebu" pročitali su Joško i Štefan. .

**Gerlinda Stern Pauer
pozdravlja goste**

**Štefan i Joško čitaju dijalog
"Razgovor u nebu"**

**Štefan - Robert - Gerlinda - Joško
Copyright Ludvik Heinzl**

**Jačkarni zbor CHORI UNITI pod peljanjem dir.
Štefana Zvonarića otvorio i oblikovao je priredbu**

Publika s načelnikom Martinom Karallom (lijevo)

